

УДК 378.124

[https://doi.org/10.52058/2786-4952-2022-1\(6\)-63-74](https://doi.org/10.52058/2786-4952-2022-1(6)-63-74)

Борова Тетяна Анатоліївна доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри педагогіки, іноземної філології та перекладу, Харківський національний економічний університет імені Семена Кузнеця, просп. Науки, 9-А, м. Харків, 61166, тел.: (057) 702-18-32, <https://orcid.org/0000-0003-1765-4425>

Петренко Вікторія Олександрівна кандидат педагогічних наук, доцент кафедри педагогіки, іноземної філології та перекладу, Харківський національний економічний університет імені Семена Кузнеця, просп. Науки, 9-А, м. Харків, 61166, тел.: (057) 702-18-32, <https://orcid.org/0000-0001-7209-5107>

Карталія Дарія Міле студентка магістеріума спеціальності 011 кафедри педагогіки, іноземної філології та перекладу, Харківський національний економічний університет імені Семена Кузнеця, просп. Науки, 9-А, м. Харків, 61166, тел.: (057) 702-18-32, <https://orcid.org/0000-0002-6431-6974>

ФОРМУВАННЯ ПРОФІЛЮ ВИКЛАДАЧА ЗАКЛАДУ ВИЩОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ ТА КРАЇНАХ ЄС

Анотація. Модернізація Європейського простору вищої освіти передбачає інтеграцію закладів вищої освіти України у світовий освітній простір, що обумовлює перегляд вимог до викладачів згаданих закладів. В цьому контексті, важливим завданням, що стоїть перед вітчизняною вищою освітою є питання підготовки викладачів закладів вищої освіти відповідно до сучасних вимог, що сприятиме підвищенню якості підготовки майбутніх фахівців.

Європейські ініціативи в галузі освіти окреслюють сучасний профіль європейського викладача, що спрямований на опанування необхідними компетентностями. У загальній структурі компетентностей викладача ЗВО виокремлюють такі складові: компетентність саморозвитку і самоосвіти, інформаційна компетентність, комунікативна компетентність, компетентність творчої діяльності, соціальна компетентність, полікультурна компетентність.

Професійна компетентність сучасного фахівця ґрунтується на знаннях, уміннях, навичках; на здатності та готовності до професійної діяльності, що базується на знаннях і досвіді, особистісному ставленні й професійно-значущих якостях та відповідальності за результати праці.

Професійний профіль викладача ЗВО складають загальнопрофесійні компетентності й професійно-посадові компетентності, що відбивають специфіку діяльності викладача ЗВО. Професійна діяльність викладача ЗВО характеризується значними психічними та розумовими навантаженнями; високим рівнем професійних знань та кваліфікації; професійно-значущими

якостями; творчим підходом; високим ступенем відповідальності.

Аналіз вимог до посади викладача ЗВО у вітчизняних ЗВО та на Європейському просторі вищої освіти свідчить, що однією з головних вимог є отримання ступені магістра, проте спостерігається спрямованість на подальше навчання на здобуття наукового ступеня. Слід також відмітити національний підхід до кваліфікаційних вимоги щодо посади викладача ЗВО та формування професійного профілю викладача ЗВО, що фокусується на підвищення якості підготовки викладачів ЗВО.

Ключові слова: викладач закладу вищої освіти, профіль, профіль викладача закладу вищої освіти, професійна компетентність, компетентність викладача закладу вищої освіти, професійна діяльність викладача закладу вищої освіти, вимоги до викладача закладу вищої освіти в країнах ЄС, підготовка викладача закладу вищої освіти.

Borova Tetyana Anatoliyivna Doctor of Science in Pedagogy, Professor, Head of Department of Pedagogy, Foreign Philology and Translation, Simon Kuznets Kharkiv National University of Economics, Nauky Ave., 9-A, Kharkiv, 61166, tel.: (057) 702-18-32, <https://orcid.org/0000-0003-1765-4425>

Petrenko Viktoriia Oleksandrivna Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor of Department of Pedagogy, Foreign Philology and Translation; Simon Kuznets Kharkiv National University of Economics, Nauky Ave., 9-A, Kharkiv, 61166, tel.: (057) 702-18-32, <https://orcid.org/0000-0001-7209-5107>

Kartaliya Daria Mile student of the master's degree majoring in 011 specialty, Department of Pedagogy, Foreign Philology and Translation; Simon Kuznets Kharkiv National University of Economics, Nauky Ave., 9-A, Kharkiv, 61166, tel.: (057) 702-18-32, <https://orcid.org/0000-0002-6431-6974>

THE HIGHER EDUCATION INSTITUTION TEACHER'S PROFILE FORMATION IN UKRAINE AND EU COUNTRIES

Abstract. Modernization of the European Higher Education Area involves the integration of Ukrainian higher education institutions into the world educational area stipulating a revision of the requirements for teachers of the above mentioned institutions. In this context, an important task facing the Ukrainian higher education is the issue of training teachers of higher education institutions in accordance with modern requirements to improve the quality of future professionals' training.

European initiatives in the field of education outline the current profile of the European lecturer aimed at mastering the necessary competencies. The general structure of the European lecturer's competencies encompasses the competence of self-development and self-education, the informative competence, communicative competence, creative activity competence, social competence, multicultural competence.

The modern teacher's professional competence is based on knowledge, skills, abilities; the ability and readiness for professional activity; knowledge and experience; personal attitude and professionally significant qualities as well as responsibility for the results of work.

The analysis of the requirements for the position of the teacher in the Ukrainian higher education area as well as and in the European Higher Education Area shows that one of the main requirements is to obtain a master's degree. Nevertheless, further study for a Doctoral degree in most countries qualifies the degree holder to teach at higher education level. It should also be noted the national approach to the qualification requirements for the position of teacher as well as the formation of the teacher's professional profile directed at improving the quality of lecturers' training.

Keywords: a teacher of the higher education institution, profile, the profile of a teacher of the higher education institution, a professional competence, competence of a teacher of the higher education institution, professional activity of a teacher of the higher education institution, requirements for a teacher of the higher education institution in EU countries, teachers' training.

Постановка проблеми. Серед викликів, які наразі постають перед вищою освітою визначено глобалізацію й діджиталізацію, що зумовлюють інтеграцію закладів вищої освіти в єдиний освітній простір, інтенсифікацію міжнародної академічної мобільності, імплементацію змішаних форм та форматів навчання в освітній процес. Відтак, посилюються сучасні вимоги до викладачів закладів вищої освіти (далі - ЗВО).

Як зазначено у Стратегії розвитку вищої освіти в Україні на 2021-2031 роки, перед ЗВО визначені завдання щодо підготовки фахівців, які повинні виконувати завдання високої складності у майбутньому, що потребують вміння концентруватися, управляти власними емоціями, підтримувати розумову та фізичну працездатність, планувати навантаження [12]. Функція викладача у майбутньому визначається здебільшого у створенні середовища для навчання та управління освітнім процесом. Отже, викладач має і сам постійно розвивати свою професійну компетентність. У формах навчання переважатимуть змішані та онлайн з використанням інформаційних технологій. З огляду на це, актуальності набуває світовий досвід з визначення вимог до сучасного викладача закладу вищої освіти.

Зокрема, успіху модернізації системи освіти України в сучасних умовах сприяє вивчення та впровадження досвіду країн Європейського простору вищої освіти, пошук новітніх ефективних моделей професійної підготовки з урахуванням національних особливостей та вітчизняних здобутків.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання модернізації педагогічної освіти в Україні та країнах ЄС з метою імплементації передового педагогічного досвіду в українську систему освіти розглядали в своїх дослідженнях Н. Базелюк, Т. Кристопчук, Н. Мачинська, А. Чистякова та інші.

У документі «Стратегія розвитку вищої освіти в Україні на 2021-2031 роки» визначені стратегічні питання щодо інтеграції вищої освіти України у світовий та Європейський освітньо-науковий простір та глобальних викликів вищій освіті [12].

Питанням професійної підготовки викладачів і вчителів приділяється значна увага у таких європейських документах та розробках, а саме: рекомендації ЮНЕСКО; Доповідь Світового банку «Навчання впродовж життя в умовах нової економіки; Доповідь ОЕСР «Залучення, розвиток і збереження ефективних учителів», підготовлену за результатами міжнародного дослідження, що проведено у 2002 – 2004 рр.; дослідження Міжнародної Академії Освіти та Міжнародного Бюро Освіти «Професійне навчання вчителя та його розвиток» (2008 р.), програми «Європейського центру професійної освіти» (2009 р.), доповідь Ради Європи «Результати стратегічної європейської співпраці у навчанні та професійній підготовці» (2009 р.), звіти Європейської мережі освітньої інформації (Eurydice), Доповідь конференції міністрів Європейського простору вищої освіти в Римі, Італія, 19-20 листопада 2020; повідомлення ЄвроКомісії про Європейський освітній простір; план дій Європейського простору вищої освіти у сфері цифрової освіти тощо.

Мета статті – визначення сучасних вимог до викладача закладу вищої освіти в Україні та країнах ЄС. Завданнями є проаналізувати пріоритетні напрями формування сучасного профілю викладача в Україні та країнах ЄС, виокремити тенденції формування основних професійних вимог до викладача ЗВО.

Виклад основного матеріалу. Європейська політика та ініціативи ЄС дають уявлення про план дій над створенням Європейського простору знань, що охоплює місії університетів у сфері вищої освіти, досліджень, інновацій та надання послуг суспільству.

Сучасний профіль викладача ЗВО залежить від опанування ним необхідними компетенціями.

Нині загальноприйнятим є поділ компетентностей на дві групи: предметно-спеціальні (фахові) компетентності (subject specific competences), що визначають профіль освітньої програми та кваліфікацію випускника, та загальні компетентності (generic competences, transferable skills), які застосовуються для розв'язання професійних та/або позапрофесійних завдань та стосуються особистості, як суб'єкта життєдіяльності, як суб'єкта взаємодії людини; як суб'єкта діяльності людини [4].

Розглянемо результати аналізу науково-педагогічних джерел, в яких висвітлюється проблема трактування поняття «професійна компетентність», а саме:

поєднання професійних навичок як досвіду діяльності й професійних знань, вмінь, соціально-комунікативних, особистісних й професійно значущих якостей особистості, що забезпечують високий рівень автономної професійної діяльності [1, с. 78];

складне інтегральне інтелектуальне, професійне і особистісне утворення, яке формується в процесі підготовки у ЗВО [6];

здатність ефективно використовувати набуті знання, вміння і навички; набуття нового досвіду, вміння та навички з планування власної діяльності; особистісні та професійно значущі якості особистості (креативність, здатність до саморозвитку тощо) [2];

систему знань, умінь та навичок, а також способів та прийомів їх реалізації у професійній діяльності; здатності особистості здійснювати професійну діяльність на основі набутих професійних компетентностей, які сприяють розвитку творчого потенціалу особистості, її професійному саморозвитку та самовдосконаленню [5, с. 377].

В Енциклопедії освіти зазначається, що критерієм професійної компетентності є суспільне значення результатів праці фахівця, його авторитет у конкретній галузі знань (діяльності) [3, с. 723]. Також зазначається, що професійна компетентність передбачає сформованість умінь розмірковувати й оцінювати професійні ситуації і проблеми; творчий характер мислення; виявлення ініціативи у виконанні виробничих завдань; усвідомлене розуміння особистої відповідальності за результати праці; здатність до управління виробничим колективом; прийняття раціональних рішень у вирішенні конкретних завдань та проблем.

Таким чином, на основі аналізу наукових досліджень, ми можемо зробити висновки щодо професійної компетентності сучасного фахівця, а саме: професійна компетентність є узагальненою характеристикою особистості фахівця, що ґрунтується на знаннях, вміннях, навичках; у здатності та готовності до професійної діяльності, яка базується на знаннях і досвіді, особистісному ставленні й професійно-значущих якостей та відповідальності за результати праці.

З огляду на те, що професійні компетентності є основою профілю викладача, розглянемо поняття «профіль».

У словнику української мови поняття «профіль» тлумачиться як «сукупність основних типових рис, які характеризують ... фах і т. ін.» [11].

У Кембріджському словнику поняття «профіль» визначається як «інформація про особисте життя, роботу, інтереси тощо, які висвітлюються у соціальних мережах» та інше тлумачення – «суспільна увага, яка привертається до будь-чого» [17].

Відтак, профіль викладача можна розглядати у межах визначених професійних компетентностей.

На думку науковців Л. Поливаної, О. Луценко компетентнісний профіль – «список компетенцій, точне визначення рівня їх прояву, які відносяться до конкретної посади» [8].

За визначенням у Законі України «Про вищу освіту» науково-педагогічні працівники – «особи, які за основним місцем роботи у закладах вищої освіти провадять навчальну, методичну, наукову (науково-технічну, мистецьку) та

організаційну діяльність» [9].

В Енциклопедії освіти діяльність науково-педагогічного працівника розглядається як розумовий вид праці, що можна охарактеризувати такими рисами: «високою питомою вагою нервово-психічних навантажень; значними затратами розумової енергії; ступенем інтелектуальності, що потребує високого рівня професійних знань та кваліфікації; значною залежністю результатів від особистих якостей та здібностей практика; високою часткою творчості порівняно з фізичною працею та вищим ступенем відповідальності» [3, с. 557]. Таким чином, надаючи характеристику професійному розвитку науково-педагогічного працівника важливо враховувати специфіку його діяльності. На нашу думку, ефективність праці та професіоналізм викладача значною мірою залежить також від його особистості.

З таких позицій можна розглядати діяльність викладача на основі сформованих компетентностей. У Законі України «Про вищу освіту» компетентність визначається як «здатність особи успішно соціалізуватися, навчатися, провадити професійну діяльність, яка виникає на основі динамічної комбінації знань, умінь, навичок, способів мислення, поглядів, цінностей, інших особистих якостей» [9].

У загальній структурі компетентностей викладача ЗВО виокремлюють такі складові: компетентність саморозвитку і самоосвіти (навчально-пізнавальна компетентність), інформаційна компетентність, комунікативна компетентність, компетентність творчої діяльності (суспільно-трудова компетентність), соціальна компетентність (ціннісно-смилова компетентність), полікультурна компетентність (загальнокультурна компетентність [5].

Науковці також розглядають професійні компетентності викладача ЗВО ґрунтуючись на коло повноважень, функцій, обов'язків викладача ЗВО, а саме: загальнопрофесійні (методологічна, навчально-методична, дослідницька, психолого-педагогічна, інформаційна, комунікативна, управлінська, презентаційна, безпеки життєдіяльності) відповідно до видів діяльності й професійно-посадові компетентності (предметна, нормативно-правова, організаційна, прогностична, конструктивна, контрольна-оцінювальна), що відбивають професійний профіль викладача ЗВО, ідентифікують його професійну діяльність на конкретній посаді відповідного кваліфікаційного рівня.

Таким чином, сучасний профіль викладача ЗВО можна розглядати у контексті його професійних компетентностей.

Серед учасників освітнього процесу, що забезпечують його організацію у ЗВО є викладачі. Відповідно до Національного класифікатора України ДК 003–2010 «Класифікація видів економічної діяльності» такі професії як професор, доцент, викладач закладу вищої освіти, асистент належать до узагальненої назви професії «викладач закладу вищої освіти» [10]. Відповідно до Професійного стандарту на групу професій «Викладачі закладів вищої освіти», який був затверджений 23 березня 2021 року, посади викладачів

можуть обіймати особи, які мають науковий ступінь та/або вчене звання, освітній ступінь магістра або освітньо-кваліфікаційний рівень спеціаліста у галузі знань відповідно до профілю викладання. У випадку відповідного наукового ступеня та/або вченого звання від викладача може вимагатися стаж роботи у галузі чи виді професійної діяльності, що відповідає профілю викладання [10].

Посади викладачів також можуть обіймати особи, які виконують чотири підпункти п.38 щодо досягнень у професійній діяльності викладача, відповідно до Ліцензійних умов провадження освітньої діяльності зі змінами від 24 березня 2021 року [7].

Таким чином, в Україні існують нормативні документи, які регламентують професійну діяльність на посаді викладача закладу вищої освіти.

Європейський простір вищої освіти (далі – ЄП ВО) нині налічує 48 країн-учасниць.

В Україні та на ЄП ВО посади викладачів ЗВО можуть займати особи, які мають науковий ступінь або вчене звання, а також особи, які мають ступінь магістра.

Категорії науково-педагогічних та педагогічних працівників пов'язані з трьома етапами академічної кар'єри: молодший науково-педагогічний та педагогічний персонал, що складається з молодих дослідників/викладачів, які, можливо, мають намір досягти вищого рівня в професії викладача ЗВО; середній науково-педагогічний та педагогічний персонал: викладачі зі значним дослідницьким та/або викладацьким досвідом, що, як правило, дає їм право керувати дослідницькими проєктами та викладати на рівні післядипломної освіти; старший науково-педагогічний та педагогічний персонал: найвищі посади академічного персоналу, включаючи професорів, а в деяких країнах ЄС також такі категорії, як старші наукові робітники та наукові керівники. Вимоги щодо отримання посади викладача ЗВО, відрізняються в країнах ЄП ВО [16].

Наприклад, в Греції вимогами на отримання посади професора є диплом доктора філософії (PhD), мінімум шість років досвіду з викладання після отримання докторського диплома. Серед трудових функцій є такі: розробка та викладання за курикулум не менше двох модулів або робота у відповідній галузі, у визнаних (грецьких та/або закордонних) дослідницьких центрах; оригінальні дослідження, опубліковані у визнаних академічних журналах, деякі з яких мають бути авторськими або оригінальними науковими монографіями; досвід викладання не менше трьох років в аспірантурі національних чи іноземних ЗВО або досвід з керівництва та принаймні однією докторською дисертацією, яка була успішно захищена або участь у консультативних комісіях з наявністю не менше двох успішно виконаних докторських дисертацій; керівництво дослідницьким центром або наявність досвіду роботи на керівній посаді в міжнародній або європейській організації [15].

У Данії викладачем ЗВО можна стати до завершення докторської програми за відповідної галуззю освіти. Проте ад'юнкт/постдок (adjunkt/postdoc) має вузьке коло трудових функцій. Після завершення докторської програми, отримання досвіду викладання та оприлюднення наукових публікацій ад'юнкт/постдок може отримати посаду викладача, а згодом лектора (lecturer), доцента (assistant professor) та професора (full professor) за коротко- або довгостроковим контрактом. Проте, для отримання, наприклад, посади доцента потрібні додаткові кваліфікації, такі як педагогічні компетентності та кваліфікація викладача, тому ЗВО Данії пропонують різноманітні курси з отримання вищезгаданих компетентностей та кваліфікацій викладання [19].

Кар'єра викладача ЗВО в Італії розпочинається з конкурсу на отримання посади дослідника (ricercatore), що має трьох річний випробувальний термін з отриманням досвіду викладацької роботи. Кандидати на посаду дослідника повинні мати ступінь доктора. Щоб претендувати на звання доцента (associate professorship), дослідник (ricercatore) спочатку має отримати свідоцтво/сертифікат з підвищення кваліфікації (idoneita) у рамках відповідної дисципліни на національному конкурсі. Сертифікат затверджується національним комітетом Італії, і претендент згодом має чотири роки, щоб отримати вищезгадане звання. Для отримання звання професора (full professor), доцент повинен ще раз пройти національний конкурс, отримати відповідне свідоцтво/сертифікат з підвищення кваліфікації (abilitazione), що ґрунтується на кількості та напрямку публікацій, а потім пройти місцевий конкурс в конкретному університеті перед прийняттям на роботу [18].

Розглядаючи офіційні кваліфікаційні вимоги до науково-педагогічного персоналу ЗВО, слід зазначити, що в більшості європейських країн докторська ступінь необхідна за законом для призначення на деякі посади в ЗВО. У більшості випадків вимога стосується посад середньої або вищої ланки, але це також може торкнутися молодших посад, таких як асистента та викладача. Іноді кандидатів, які не мають докторського ступеня, призначають на посаду викладача ЗВО, але очікується, що вони отримають ступінь доктора протягом визначеного терміну. Наприклад, у Польщі ті, хто має тільки ступінь магістра можуть бути найняті як асистенти, але вони повинні завершити свою докторську дисертацію протягом восьми років після їх працевлаштування. Подібна ситуація спостерігається в Угорщині, де асистенти мають закінчити свою докторську дисертацію протягом десяти років. У Словенії асистенти без ступеня доктора філософії можуть бути призначені на посаду тричі на три роки, і, після закінчення цього терміну вони можуть бути повторно призначені, лише якщо вони мають ступінь доктора філософії [13].

Оскільки ступінь доктора філософії часто є відправною точкою академічної кар'єри, можна поставити питання про те, якою мірою вона готує майбутніх науковців до виконання трудових функцій, зокрема, викладання курсів вищої освіти. Центральні органи влади, як правило, не втручаються у

зміст навчальних програм аспірантури/докторантури, залишаючи ЗВО самостійно розв'язувати ці питання. Лише в кількох країнах є законодавство, яке вимагає, щоб педагогічна практика була обов'язковим елементом аспірантських/докторських програм. Наприклад, у декількох країнах (Болгарія, Данія, Естонія, Польща та Словаччина) законодавчі акти сформульовані таким чином, що визначають педагогічну практику як стандартну складову всіх або більшості навчальних програм аспірантури/докторантури. Наприклад, у Словаччині законодавство зобов'язує всіх докторантів денної форми навчання – тобто 56 % усіх здобувачів ступеня доктора філософії у 2015/16 році – викладати в середньому чотири години на тиждень. У Польщі та Болгарії педагогічна практика є в програмах майже всіх здобувачів ступеня доктора філософії. Якщо в обох країнах точну кількість навчальних годин встановлюють університети, то законодавство Польщі визначає, що педагогічна практика для здобувачів ступеня доктора філософії не може перевищувати 90 годин на рік. Законодавство Данії передбачає, що кандидати в докторантуру повинні отримати досвід викладання, але воно не визначає кількісно ступінь досвіду. В Естонії законодавча база вказує на викладання та моніторинг компетентностей, які очікуються від здобувачів ступеня доктора філософії, проте не містить жодних додаткових деталей, тобто не визначає кількісно обсяг годин з педагогічної практики. Однак, навіть у випадку, коли педагогічна практика передбачена нормативно-правовими актами, як правило, це стосується лише деяких категорій здобувачів ступеня доктора філософії. Як засвідчують дані опитування, що проводилося Європейською інформаційною мережею в галузі освіти «Eurydice», значна частина докторантів вважають, що вони недосконало володіють навичками з викладання й консультативної підтримки студентів, не отримують досвід викладання під час своєї докторської програми та/або незадоволені своїми дидактичними навичками. Усі ці фактори викликають певні занепокоєння щодо якості викладання, якого слід очікувати від завтрашнього академічного персоналу [13].

Після отримання ступеня доктора філософії науковці зазвичай вступають у перехідну постдокторський період на постдокторських або асистентських посадах, який вважається найважчим і найважливішим протягом академічної кар'єри. Протягом цього періоду науковці формують свої дослідницькі та/або викладацькі навички та уміння. Ті, хто має намір просунути в академічній кар'єрі, зазвичай повинні відповідати ряду кваліфікаційних вимог, які формалізовані з різним ступенем органами влади. У деяких системах вищої освіти вчені зобов'язані пройти процедуру, відому як габілітація, та/або отримати кваліфікацію через централізовано координовану систему акредитації. В інших системах освіти тотожні вимоги є неявними, що закладені в спільному розумінні академічної кар'єри, а не в правилах. Поряд з кваліфікаційними вимогами, викладачам ЗВО іноді пропонують залишатися на певному етапі кар'єри протягом встановленого проміжку часу, перш ніж перейти на наступний [13].

Слід зауважити, що назви посад викладачів ЗВО, що працюють в ЗВО після отримання ступеня доктора філософії різняться на ЄП ВО [14].

Висновки. Отже, у процесі аналізу вимог до посади викладача у вітчизняному ЗВО та на ЄП ВО посади викладачів ЗВО можуть займати особи, які отримали ступень магістра, проте, на ЄП ВО посади викладачів ЗВО здебільшого займають особи, які закінчують навчання у докторантурі. За результатами аналізу також зазначаємо, що у кожній країні існують свої кваліфікаційні вимоги до посади викладача, але всі вони спрямовані на підвищення рівня якості підготовки майбутніх фахівців і містять національний підхід до професійної підготовки викладачів ЗВО. У подальших дослідженнях перспективним є вивчення моделей професійної підготовки магістрів та докторів філософії з освітніх та педагогічних наук у порівнянні з країнами ЄС.

Література:

1. Глоссарий современного образования / сост. Астахова В. И. и др. Харьков : Изд-во НУА, 2014. 532 с.
2. Дибкова Л. М. Індивідуальний підхід у формуванні професійної компетентності майбутніх економістів: дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04. Київ, 2006. 198 с.
3. Енциклопедія освіти / голов. ред. В. Г. Кремень. Київ : Юрінком Інтер, 2008. 1040 с.
4. Захарченко В.М., Луговий В.І., Рашкевич Ю.М., Таланова Ж.В. Розроблення освітніх програм: методичні рекомендації / за ред. В.Г. Кременя. Київ: ДП «НВЦ «Пріоритети», 2014. 120 с.
5. Професійна педагогічна освіта: компетентнісний підхід: монографія / за ред. О. А. Дубасенюк. Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2011. 412 с.
6. Ягулов В.В. Свистун В.І. Компетентнісний підхід до підготовки фахівців у системі вищої освіти. *Наукові записки НаУКМА. Серія «Педагогічні, психологічні науки та соціальна робота»*, 2007. Т. 71. С. 3–8.
7. Ліцензійні умови провадження освітньої діяльності: Постанова Кабінету Міністрів України від 24.03.2021 року № 365. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/365-2021-%D0%BF#Text> (дата звернення: 15.12.2021).
8. Поливана Л. А., Луценко О. А. Компетентнісний профіль фахівця в системі менеджменту персоналу. *Актуальні проблеми інноваційної економіки. Всеукраїнський науковий журнал «Новітні тенденції теорії і практики сучасного менеджменту»*. Харків, 2016. № 3. С. 67-73. URL: <http://dspace.khntusg.com.ua/handle/123456789/851> (дата звернення: 17.10.2021).
9. Про вищу освіту : Закон України від 01.07.2014 р. № 1556-VII. Дата оновлення: 28.09.2017. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1556-18> (дата звернення: 15.12.2021).
10. Професійний стандарт на групу професій «Викладачі закладів вищої освіти». Наказ Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства від 23.03.2021 № 610. URL: https://osvita.ua/doc/files/news/819/81950/610_Vikladachi_zakladiv_vishoyi_osviti.pdf (дата звернення: 12.11.2021).
11. Профіль. Словник української мови: Академічний тлумачний словник. URL: <http://sum.in.ua/s/profilj/> (дата звернення: 11.11.2021).
12. Стратегія розвитку вищої освіти в Україні на 2021—2031 роки. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2020/09/25/rozvitku-vishchoi-osviti-v-ukraini-02-10-2020.pdf> (дата звернення: 10.10.2021).
13. Gaebel Michael & Zhang Thérèse. Trends 2018. Learning and teaching in the European Higher Education Area. Brussels: Geneva European University Association Asbl, 2018. 109 p.

14. Academic Positions & Titles – PhD & Postdoc URL: <https://www.informatics-europe.org/data/higher-education/academic-positions/phds-postdocs.html>. (дата звернення: 17.12.2021).
15. Conditions of Service for Academic Staff Working in Higher Education. URL: https://eacea.ec.europa.eu/national-policies/eurydice/content/conditions-service-academic-staff-working-higher-education-29_en (дата звернення: 17.12.2021).
16. International Standard Classification of Education ISCED-2011 [Електронний ресурс] / Unesco Institute for Statistics. URL: <http://uis.unesco.org/sites/default/files/documents/international-standard-classification-of-education-isced-2011-en.pdf> (дата звернення: 25.12.2021).
17. Profile. Cambridge dictionary. URL: <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/profile> (дата звернення: 23.12.2021).
18. Riconoscimento professione docente URL: <https://www.miur.gov.it/riconoscimento-professione-docente> (дата звернення: 19.12.2021).
19. Teaching development. URL: https://www.ind.ku.dk/english/course_overview/teacher_training/(дата звернення: 16.12.2021).

References:

1. Astakhova, V. Y. (Eds.).(2014). *Hlossaryi sovremennoho obrazovanyia [Glossary of modern education]*. Kharkov : Izd-vo NUA [in Russian].
2. Dybkova, L. M. (2006). *Indyvidualnyi pidkhid u formuvanni profesiinoi kompetentnosti maibutnikh ekonomistiv [The individual approach in forming a professional competence of future economists]*. *Candidate's thesis*. Kyiv: Institute of higher education of the Academy Pedagogical Sciences of Ukraine [in Ukrainian].
3. Kremen, V. H. (Eds.). (2008). *Entsyklopediia osvity [Encyclopedia of Education]*. Kyiv: Yurinkom Inter [in Ukrainian].
4. Zakharchenko, V.M., Luhovyi, V.I., Rashkevych, Yu.M., Talanova, Zh.V. (2014). *Rozroblennia osvitnikh prohram: metodychni rekomendatsii [Development of educational programs: methodical recommendations]*. Kyiv: DP «NVTs «Priorytety» [in Ukrainian].
5. Dubaseniuk, O. A. (Eds.). (2011). *Profesiina pedahohichna osvita: kompetentnisnyi pidkhid: monohrafiia [Professional pedagogical education: competence-based approach: monograph]*. Zhytomyr : Vyd-vo ZhDU im. I. Franka [in Ukrainian].
6. Yahupov, V.V. & Svystun, V.I. (2007). *Kompetentnisnyi pidkhid do pidhotovky fakhivtsiv u systemi vyshchoi osvity [Competence-based approach to training specialists in the higher education system]*. *Naukovi zapysky NaUKMA. Seriiia «Pedahohichni, psykholohichni nauky ta sotsialna robota» – Scholar notes of NaUKMA. Series: Pedagogical, psychological sciences and social work*, 71, 3-8 [in Ukrainian].
7. Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy «Litsenziini umovy provadzhennia osvitnoi diialnosti» vid 24.03.2021 r. № 365. [Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine «About approval of Licensed conditions of implementation of educational activities» as of 24.03.2021, No.365]. (n.d.). *zakon.rada.gov.ua*. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/365-2021-%D0%BF#Text> [in Ukrainian].
8. Polyvana, L. A. & Lutsenko, O. A. (2016). *Kompetentnisnyi profil fakhivtsia v systemi menedzhmentu personalu [The specialist's competence profile in the personnel management system]*. *Aktualni problemy innovatsiinoi ekonomiky. Vseukrainskyi naukovyi zhurnal «Novitni tendentsii teorii i praktyky suchasnoho menedzhmentu» – Current issues of innovative economy. All-Ukrainian scientific journal «The latest trends in the theory and practice of modern management»*, 3, 67-73. Retrieved from: <http://dspace.khntusg.com.ua/handle/123456789/851> [in Ukrainian].
9. Zakon Ukrainy «Pro vyshchu osvitu» vid 01.07.2014 r. № 1556-VII. [Law of Ukraine «On higher education» as of July 7 2014, № 1556-VII]. (n.d.). *zakon.rada.gov.ua*. Retrieved from <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1556-18> [in Ukrainian].

10. Nakaz Ministerstva rozvytku ekonomiky, torhivli ta silskoho hospodarstva vid 23.03.2021 № 610: Profesiyni standart na hrupu profesii «Vykladachi zakladiv vyshchoi osvity» [Order of the Ministry for Development of Economy, Trade, and Agriculture of Ukraine «About Approval of Professional Standard for University Research and Teaching Staff» as of 23.03.2021, № 610]. *osvita.ua*. Retrieved from: https://osvita.ua/doc/files/news/819/81950/610_Vikladachi_zakladiv_vishoyi_osviti.pdf [in Ukrainian].

11. Profil. Slovnyk ukrainskoi movy: Akademichnyi tlumachnyi slovnyk [Profile. Academic Explanatory Dictionary of the Ukrainian language]. *sum.in.ua*. Retrieved from: <http://sum.in.ua/s/profilj> [in Ukrainian].

12. Stratehiia rozvytku vyshchoi osvity v Ukraini na 2021—2031 roky [Project of the Ukrainian Higher Education Development Strategy for 2021–2031] *mon.gov.ua*. Retrieved from: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2020/09/25/rozvitku-vishchoi-osviti-v-ukraini-02-10-2020.pdf> [in Ukrainian].

13. Gaebel, M., & Zhang, T. (2018). *Learning and teaching in the European higher education area*. Brussels ; Geneva European University Association Asbl.

14. Informatics Europe Higher Education Data Portal. (n.d.). Retrieved December 12, 2021, from www.informatics-europe.org website: <https://www.informatics-europe.org/data/higher-education/academic-positions/phds-postdocs.html>.

15. Doe, J. (2017, October 9). Conditions of Service for Academic Staff Working in Higher Education. Retrieved December 17, 2021, from Eurydice - European Commission website: https://eacea.ec.europa.eu/national-policies/eurydice/content/conditions-service-academic-staff-working-higher-education-29_en

16. *ISCED 2011 International Standard Classification of education*. (n.d.). Retrieved December 25, 2021, from <http://uis.unesco.org/sites/default/files/documents/international-standard-classification-of-education-isced-2011-en.pdf>

17. Cambridge Dictionary. (2021, December 23). *profile*. @CambridgeWords. <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/profile>

18. *Riconoscimento professione docente*. (n.d.). Miur - Ministero Dell'istruzione - Ministero dell'Università e della Ricerca. Retrieved December 19, 2021, from <https://www.miur.gov.it/riconoscimento-professione-docente>

19. DSE-Webmaster. (2009, July 13). *Teaching development*. [Www.ind.ku.dk](http://www.ind.ku.dk). https://www.ind.ku.dk/english/course_overview/teacher_training/